

Politikai
röpiratok.

79.

79
595

EGYHÁZI BESZÉD.

MONDOTTA

MAGYARORSZÁG ALKOTMÁNYA

visszaállítása napján,

Február
~~Március~~ 17-én, 1867-ben,

Maros-Vásárhelytt,

a

reformátusok várbeli templomában,

PÉTERFI JÓZSEF,

MAROS-VÁSÁRHELYI REF. PAP, MAROSI EGYHÁZMEGYE
ESPERESE.

DEBALLAGI MÓR.

Lil F2 00759216

Maros-Vásárhelytt,

Ny. Szabó Lajos, az ev. ref. főtanoda bettiivel.

1867.

EGYHÁZI BESZÉD.

MONDOTTÁJ

MAGYARORSZÁG ALKOTMÁNYA

viasszállítás napján.

17-én, 1867-ben.

Máros-Vásárhelyi

8

reformátusok várbeli templomában.

PÉTERFI JÓSEF,

MAROS-VÁSÁRHELYI REFORMÁTUS PÁRB. MAGYAR EGYHÁZMEGYEI

ELNÖKE.

DEBRECENI KÖNYVNYELŐ

1867

Máros-Vásárhelyi

17. Szabó-faján az ev. ref. főiskola felület.

Alapige: 118. ZSOLT. 17. 18. 21. 22. 25. versei.

Nem halok meg, hanem élek, és hirdetem az Úrnak dolgait.

Keményen megostoroza engemet az Úr; de meg nem öle engemet.

Dicsérlek tégedet; mert meghallgattál engemet, és engemet megszabadítottál!

A kő, melyet az építők megvetettek, lett a szegeletnek fejévé.

Kérlek Uram, tarts meg most! Kérlek Uram, adj jó előmenetelt most!

Ott vagyunk, ker. atyámfiái, a hol voltunk ezelőtt 19 évvel. Akkor Magyarország törvényhozó rendei dicső munkát vittek volt végbe; oly törvényeket hoztak, melyek a király jogát, minden e honban lakó népek jóllétét biztosították. Egyszersmind e törvények szerinti kormányzásra magyar felelős kormányzókat, ministereket rendeltek. A király mind ezt megerősítette. Egy szép jövő mosolygott előnkbe.

De az ármány kikölt ez intézkedés ellen. Előbb csak titkon lázitott, azután levetve álarczát, nyilván is semmivé tenni törekedett. Meggyújtotta tüzét egy rettentő beháborúnak. Ebből következett nem csak tiz, mint az egyiptombeliekre, hanem tizszer tiznél is több csapás hazánk és nemzetünkre. Ezeket csak egy Jeremiás tudná elmondani, ki Jeruzsálem pusztulását oly magasztos érzékenységgel

siratta-el. De nincsen is szükség e csapásokat elősorolni. Hiszen mind láttuk, éreztük, s nyögtünk alattok, kik 1848-ban már kifejlődött észszel birtunk. Ifjaink pedig olvassák el a történettanból.

Már most oly sok borzasztó események, vérontás, száműzés, károsodás, elszegényedés, megaláztatás után jónak láttatott visszatérni az 1848-beli törvényekre és a magyar ministeriumot újra felállítani, a mint eziránt nem csak reményünk, de jó részt biztos tudomásunk is lehet. És így ott vagyunk, hol voltunk ezelőtt 19 évvel. Ha akkor az ármány gátot nem vet vala, mennyi szenvedés maradt volna el! Mennyire nem haladhattunk volna anyagi s szellemi téren!

De tetszett a mennyei gondviselésnek, hogy ezt megengedje, mely a roszból is, mit az emberek mivelnek, kétségkívül hozhat és hoz is ki jót! Ugy sejtjük ez az eset van velünk is, és mi méltán elmondhatjuk most az egyiptomi Józsefnek, testvéreihez intézett, kegyes szavait, a társ nemzetek irányában: „Ti gondoltatok vala ellenünk gonoszt, de Isten gondolta azt jóra fordítani.“ — Móz. 50. 20.

Örvendetes jelenség ez a visszatérés 1848-ra, annyi szenvedés, szolgaság, várakozás, ohajtozás, oly hosszú, sanyarú, pusztai vándorlás után. Ti kik honotokért sirva, sőt, mint ama római Cató, kétségbe esve szálltatok a koporsóba e 19 év alatt, bár csak egy órára támadhatnátok fel, hogy láthatnátok Isten szabadító kezét, s vigasztalással térhetnétek ismét a sirba. De ha hiszünk örök életet, hiszszük, hogy ti is most a magasabb s örök hazában örvendetek e változásnak. Már most igazán elmondhatja honunk, nemzetünk a Zsoltár író után, az ő nemzete ajkára adott eme szavakat: „Keményen megostoroza engemet az Úr, de meg nem öle engemet. Dicsérlek tégedet, mert meghallgattál engemet, és megszabadítottál! A kő, melyet az építők megvetettek volt,

lett a szegeletnek fejévé. Kérlek Uram, tarts meg most! Kérlek Uram, adj jó előmenetelt most!”

Úgy érzem, ez örvendetes változás két dologra figyeltet minket, melyeket tenni el nem mulaszthatunk, ha azt akarjuk, hogy örömünk tartós legyen. Egyik *Isten iránti hála*, mely az alapigének e szavaiban van be foglalva: „Dicsérlek tégedet, mert meghallgattál engemet.“ A másik pedig *honunk iránti igaz szeretet*, mely önként foly eme kérésünkből: „Kérlek Uram, tarts meg most! Kérlek Uram adj jó előmenetelt most!“ E kettőt lássuk rövid beszédemben.

I.

Előbb is emlékezzünk hálával a mindenható Istenről. A magyar nemzet élete, ha egyéb nem volna, már csak egyedül magára is, legerősebb bizonyosság a ra, hogy van isteni gondviselés. Jöjjön a legátalkodottabb kételkedő, nézze végig e nemzet sorsának folyamát, s lehetetlen elfogódva ekkép nem kiáltani föl: Van isteni gondviselés, mely kormányoz a népek és fejedelmek fölött, én hiszem és vallom.“ Egy meszsze földről ide Európába átültetett élőfa ez a nép, mely itt elenséges elemek között, csak hamar erősen meggyökerezett, ágait az égig növelte. Kipusztítására, századokon keresztül, számtalan körülmények öszszeesküdve működtek. Mind hiában: él és áll ez még. A szélvészek sokszor lefosztották galyait, letördelték vastagágait; a jégeső verte virágait; a villámok sokszor derekába is csaptak és meghasogatták; vad kanok turdalták tövét; saját belsejében támadt férgek is emésztették. Mind hiában! mert ismét kinőtte, kiépülte magát, él és áll ez még. Keményen megostorozta sokszor az Úr, de ki nem vesztette. Ama hajdan korban élt népek, mikor ez ide települt, nagy részint nyelvöket, nevöket, függetlenségöket, országukat elvesztették, elvegyültek, mint nemzetek kihaltak, ma nincsenek: ez a miénk

él és áll még jogában, függetlenségiben, országában, nyelvében, köntösében, nemzeti jellemében. Mongolok, Tatárok, Törökök, Slávok, Románok, Németek fogyasztották, kidúlni próbálták, de meg nem semmisíthették. És e legutolsó időkben a kicsinyhitűek azt is gondolták, s mondták: nincs többé Magyarország és nemzet, lehetetlen elnyomatásából fölemelkednie. Ellenségei gunykaczej közt halotti éneket is kezdettek volt már fúni fölötte. — Mind hijában! él és áll ez még. Sőt ugy látszik, bételik rajta is a Zsoltár író mondása: „a kő, melyet az építők előbb megvetettek volt, lett a szegeletnek fejevé,” lett az osztrák birodalom támasza. Ugy látszik, teljesülni fog' korunk legnagyobb magyarjának látnoki jóslata: „Magyarország, nem volt, de lesz.“ Honnan jött az erő és segedelem oly sokszor, hajdan és most? Onnan, hogy saját erélyes magatartása, várni, tűrni képessége, szilárd jelleme, ős alkotmányához, törvényeihez hasonlithatlan ragaszkodása s igaza mellett, az égi kegyelem harmatja mindannyiszor bőven szállott rá, s gazdag táplálékot adott a nemzeti fának, hogy újra kizöldüljen, felvirágozzék és megerősödjék. Ezért, mint a zsidó köznép azt hitte, hogy neki külön Istene van, nem az, a ki más népeknek: ugy támadt már régen egy közmondás köztünk is, melyet még ma is népünk ajkairól hallhatni, mely szerint a magyarnak külön saját Istene volna. De csak költői kifejezés, mese beszéd az, mikor mondatik: „Magyarok Istene.“ Nincs bizony nekünk külön Istenünk, csak az, ki a világot alkotta, és minden népek ura. De hogy ez a mennyei felség szembetűnőleg különösen őrzötte, ápolta, a veszélyből mindannyiszor megszabadította, ezt tagadni nem lehet. Legyen ezért áldott az ő neve. Boruljon arczra minden magyar, s hálálja teljes szívéből a mindenható mennyei felséget, ki elődeit, időről időre atyai karjain hordozta; ki ha sokszor, mint atya, megostorozta is, de nem ölte, hanem épp javára fenyítette meg; ki

most is örökös fölötte, annyira, hogy láthatólag inkább el-
lankadtak az elnyomók kezei, mint maga az elnyomatott; s
kinek mind ezek után gondviselő oltalmába bizalommal
ajánlhatja ivadékait is. Mendja teljes szívéből, minden ma-
gyar: „Dicsérünk téged, mert meghallgattál és megszabadi-
tottál minket. Mi erős istenünk vagy, és azért dicsérünk té-
ged és felmagasztalunk. Hirdessétek az Urat, mert igen
jó, mert mindörökké megmarad az ő irgalma. Kisebbek
vagyunk Uram, minden jótétidnél és irgalmadnál, melye-
ket velünk cselekedtél. Zsolt. 118. 24. 28. 29. — I. Mós.
32. 10.

II.

De hogy megállhasson, sőt tovább haladhasson nem-
zetünk a jó úton: hálaünk kifejezése után jusson eszünkbe,
mit mond még a Zsoltár író az alapigében: „kérünk Uram
tarts meg most! kérünk Uram, adj jó előmenetelt most!“
Azaz, kérjük Isten segedelmét továbbra is, s mivel tud-
juk, hogy Isten csak úgy segít, ha mi is segítünk ma-
gunkon, azért tőlünk kitelhetőleg, tegyük meg mi is a
teendőt. Minden teendőnk e sokat jelentő szóban fogla-
lom össze: „honszeretet.“ És már ezt fejtsük ki további
beszédemben.

Szeretjük hazánkat, nemzetünket, *ha viszálynak ma-
gunk közt helyet nem adunk*, hanem a közjót egyesített
szívvel öleljük és segítjük. Viszály, s e miatti meghason-
lás juttatott pusztulásra sok népeket. E volt oka a ma-
gyar nemzet többszöri veszélyének is. Sajó, Mohács, Vilá-
gosvár elég bizonyosságok. Ellenben egyetértés, az egész
fenntartására intézett közös, békés jóakarát és igyekezet,
mint kisebb családokat, úgy nemzeteket is felemelt a por-
ból, s boldog, dicső állapotba magasztalt. Ez az áldásos
egyetértés jellemezte a legközelebbi gyászos időkben,—ke-

vés kivétellel — nemzetünket, s ennek köszönhetni egy részint a mostani vívmányokat is. Hadd legyen tovább is, hadd maradjon örökre ez az egyetértés a közhaza és nemzet érdekében.

Több okai lehettek, s voltak is ezelőtt a belső sur-lódás- és vizsálynak, melyek az 1848-ki bölcs törvényho-zás által megszüntettek. A nép különböző osztályokra volt szaggatva. Egyik rész minden hivatalokra képes volt, már születésénél fogva, a másik el volt ezektől tiltva, ugyancsak születéseért, vagy csak alsóbb rendűekre alkal-maztatott. Egyik rész semmi adót, s közterhet nem hor-dozott, a másik minden köztehernek alá volt vetve. Egyik nem katonáskodott, a másik amannak is javait kénytelen volt őrizni, s érette vérét ontani. Egyik birtokos volt, a másiknak nem volt szabad fekvő birtokhoz jutni, ha szor-galma, ha pénze volt is. Hála Istennek, s ezer köszönet a nemesen gondolkodott törvényhozó hatalmaknak; e visszás viszonyok a törvény előtti egyenlőséggé lesimul-tak, mindenkinek emberi s polgárzati joga megadatott.

De lehetnek még jelenben is okok a vizsályra. Csak néhányat emlitek meg. Erdélyben három százados a kü-lönböző vallások egyenlő joga; Magyarországon alig egy pár évtizedes. És ez egyenlőség is ott még eddig inkább csak a törvény betüiben, mint valóságban áll. Mert a nagy jövedelmű és nagy befolyású catholicus papság túl-nyomó része inkább a római pápa, mint az ország tör-vényeihez akarja magát szabni; a római pápa törvénye pedig, bár mely más, nem római catholicus keresztyén vallást nem akar azzal egyenlő jogunak elösmerni, ugy nézi más vallások magáéval egyenlő szabadságát, mint a magáénak lenyomását, joga elrablását. Azért a hol, s mi-kor lehetett, nyomta a más vallásokat, igen is nyomta Magyarországon is, mai napig is. Most Erdély egyesített-

vén Magyarországgal, vallásos tekintetben hinthet konkolyt a sátán a tiszta búzába, s nem lehetetlen, hogy megpróbálja vallásos viszály üszkét dobni a hazafiak közé. Isten mentsen ettől! A törvény, a kor miveltebb szelleme tiltson el minden efféle kísérletet! Mi legalább a meny nyiben tőlünk függ, vallásos viszály eszközei s okai ne legyünk; saját jogunkat, szabadságunkat e tekintetben oltalmazzuk; de azon túl ne menjünk, hagyjuk mindennek vallását, lelkesmeretes meggyőződését szabadon követni, senkit azért alá ne nézzünk, senkit ne gyűlöljünk, s minden vallásu honfiainkkal béke és szeretetben élni keresztényi s honfui fő kötelemünknek tartjuk.

Másik ok, a miért ellenkezés, viszály keletkezhetne, abból áll, hogy ily nagy változás alkalmával, mint már ezelőtt is tapasztaltuk, mikor ennek csak árnyékát láttuk néhány évvel ezelőtt, a gondolatlanok, rövidlátók, túlbuzgók könnyen, némelyeket bántó, boszszantó tüntetéseket követhetnek el. Nem fognak tudni örvideni anélkül, hogy másoknak kedvetlenséget ne okozzanak. Gyanusitni, vádolni, ócsárolni, meggyalázni hajlandók azokat, kik eddig hivatalokat vállaltak és viseltek, mint rossz hazafiakat, mint eszközeit az absolutismus és zsarnokságnak. — Nem következnek-e ebből hidegség, viszály, kölesönös boszszantás a hazafiak között? S pedig a hivatalt vállaltak között sokan lehetnek jó hazafiak, még jobbak vádlóiknál. Azok, kik önfenntartásukért s családjukért, kik azért, hogy idegenekre ne bizassék sorsunk, válaltak hivatalt, nem méltán menthetők-e? Kik hivataljokban jól tettek több honfi társaikkal, nem inkább köszönetet, mint gyalázó tüntetéseket érdemelnének-é? Nem dicsérem, nem magasztalom ugyan őket, sőt a kik hivatali hatalmukkal visszaéltek, milyenek pedig lehetnek, büntetésre méltóknak tartom; de az utcai biráskodást fölöttek, alávaló kicsapongásnak, véték-

nek hirdetem. Azért atyámfiai, mérsékelve, ártatlanul, mások boszantása nélkül örvendjünk az előttünk álló változásnak, s gondolatlan magunk viselete, éretlen tüntetéseinkkel a vizsályt, ellenkezést honfi és lakos társaink között ne szitogassuk. Kimélet és egyesség lelke szálljon és lakozzék sziveinkben.

Még csak egyet említek meg. Régtől fogva bizonyos idegenség volt észrevehető a főbb nemesség, úgy nevezett mágnások, és az alsóbb s nagyobb számú nemesség közt. E közül némelyek gyanusították ama főbbeket hazafiatlansággal. Mennyiben lehet igazok, nem vitatom. Most is még nem szűnt meg egészen e gyanakodás. Holott bátran mondhatjuk aaptalannak. Ha volna is valami benne, csak egyeseket illethetne. Tények bizonyítanak. Avagy nem ugyan azon terhet hordozzuk-e mindnyájan? Nem azon egy pálya van-e mindnyájunk előtt megnyilva, melyen bebizonyíthatjuk honszeretetünket, s melyen egyiránt kereshetjük s feltalálhatjuk jóllétünket? Nem egyiránt terjed-e ki mindenikünkre az édes anyának, a honnak, és a királynak jó akarata, szeretete, kedvezése? Nem éppen az fájt a mágnásoknak is a mi az alsóbb nemeseknek, s nem az az öröme lehet-e most amazoknak is, a mi emezeknek? A hon rabsága vagy szabadsága nem rabság, vagy szabadság-e egyiknek úgy mint a másiknak? Félre hát az ily általános aaptalan és bűnös gyanusításokkal, melyeket gyakran hallottunk. Legyünk egyek honszeretemben és a király tiszteletében. Gondoljuk meg, hogy minden egyenlőség mellett is a több vagyonnal és kitünőbb értelmi miveltséggel bírók, mindig nagyobb befolyást gyakoroltak, s fognak ezután is gyakorolni a haza sorsára, kissebb honfi társaiknál. Ez a különbség és szinte semmi egyéb. Bizalommal legyünk egymás iránt, felsőbbek és alsóbbak. Visszavonás ne férközzék hozzánk. Vegyük szivünkre, mit a Zsoltár író mond: „Mely jó és mely gyönyörűség az atyafiak-

nak egyességben lakozások! Mert ott parancsolja az Ur, hogy legyen áldás és élet mindörökké! Zsolt. 133: 1. 3.

Szeretjük nemzetünket, ha ki ki maga helyén munkás életet folytat. Miként egy család akkor tarthatja fenn magát, akkor épül, gyarapodik, ha annak jólétére minden tag segéd kezeket nyújt: épp úgy a nagy nemzeti család is, csak akkor tarthat számot jólétre, s őrizheti meg önállását, ha annak minden rétegeiben munkásság uralkodik. A munkátlanlanságot rendszerint mind kettőnél kíséri elszegényedés, a szegénységet elaljasodás, ezt nyomban követik sokféle vétkek, s ezeket az elpusztulás. Az igaz haza és nemzet szeretet hát semmiben inkább nem nyilvánul, mint a hazafiak munkás életében. Egy szorgalmas szénégető, egy lelkiismeretes favágó többet tesz a haza boldogítására, mint az, a ki olykor czifra köszöntés mellett nagyot iszik érette, a fáklyás meneten elől viszi a zászlót, fején sas tollat hord, rossz hazafiság gyanujában álló polgár társai ablakát beveri, ezeken kívül azonban a társaságnak munkátlan tagja. Földész, iparos, művész, kereskedő, tudós, hivatalnok, s mind a többi tegye híven s szorgalommal maga körében, mire megbizta a mennyei gondviselés, így mindenik, magát építvén, együtt építik a nemzeti közjólét és boldogság templomát, mert a nemzetet az egyesek összege teszi. Így mindenik tettel bizonyítja be igaz honszeretetét.

Szeretjük nemzetünket, ha annak oskoláit, tudományos intézeteit segítjük és használjuk. Mennél több az értelmiség valamely nép között, annál biztosabb annak fennállása és jóléte. Mert az ész uralkodik a világon. Nem az anyag a szellemet, hanem a szellem birja és mozgatja az anyagot. Az értelmiség és miveltség eszközei pedig: a nevelő, tanító, tudományos intézetek. A ki ezeket ügybe nem veszi, hazáját, nemzetét sem szereti. Ne sajnálják hát ezektől filléereiket még a szegények is. Kiktől pedig több telik ki, bőveb-

ben adakozzanak. A nemzetet építik és dicsőítik ezzel. A legszerencsétlenebb évek, melyek elfolyának, a legdicsőbb korszakot mutatják föl e tekintetben. Mintegy ösztönszerűleg érezte magyar reformált anya szentegyházunk is, mind Erdélyben, mind Magyarhonban, hogy élete, fennmaradása a neveléstől függ; azért soha annyi önkénytes, kegyes adakozások nem tétettek az új nemzedék nevelésére, mint e korszakban. Hassanak a jó példák jövőre is. Ha több módunk lesz: többet is tegyünk. Másfelől a szülők tartsák hon és nemzet iránti szent kötelemöknek, gyermekeiket iskolában oktattatni. Ha nem lehet, s nem is szükség őket mind tudósokká képeztetni, de szükség értelmes, mivelte nemzettagokká nevelni. Ők is, és bennök a nemzet is boldogulnak ez által. Oh mikor jó el az idő, melyben városainkon, falvainkon egy magyar gyermek sem nő fel, ki legalább értelemmel olvasni és írni ne tudna. A felsőbb intézetekben tanuló ifjuság pedig tanuljon szorgalmasan, keresse most mikor ideje van, a szellemi kincseket, s ékeskedjék jó erkölcsökkel; e lehet legfényesebb kitüntetése honszerelmének; ez az a lobogó, melyet követve, győzelemre jut; így tehet leghasznosabb szolgálatot nemzetének, majd mikor rá kerül a sor.

Szeretjük nemzetünket, ha annak öröklött sajátságait fenntartani, és művelni törekedünk. Ezer éves sajátsága nemzetünknek: *alkotmányos szabadságához ragaszkodása.* Neki volt már fejedelem s nép közötti szerződése, mikor ennek árnyéka sem volt más népeknél Európában. Szívével ez annyira egybe van forrva, hogy e nélkül halálnak tartja az életet. Ezért több ízben fegyvert is fogott, hogy megvédhesse, vagy vissza nyerhesse; máskor pedig várni, tünni, nélkülözni, szenvedni hosszasan kész volt érette. Csak közelebbről is 18 év alatt, mennyit türt, s tudott volna még tovább is tünni, a nélkül, hogy lankadt volna keblében ez a

ragaszkodás, sőt hova tovább, mind erősebb s tisztább lánggal égett. Ezt az alkotmányunk s törvényeink iránti hő szeretetet ne hagyjuk ezután is meghűlni. Ifjak, kik alig emlékeztek alkotmányosságunkra, vagy kik annak lenyomása után születettek, mutassátok meg, hogy apáitok vére csergedez ereitekben, s azok vérével, erényöket is öröklöttétek. Tanulmányozzátok apáitok történelmét; tanuljatok hivek lenni alkotmányunkhoz, mint ők. Így megáll a nemzet, s tiétek marad és titódaitoké az ország örök időkre; mert ez a hűség védte meg eddig s fogja megvédeni ezután is nemzetünket az enyészettől. De a mint halad az idő, változnak a körülmények, terjed és emelkedik a miveltség, ahhoz képest kell törvényeinknek, alkotmányunknak is maga útján módosíttatni, nemesíttetni, állván az alap maga mozdíthatatlan. — Sajátunk továbbá a *nyelv*. Egyedül van ez itt, mint ázsiai szülött, rokonság nélkül. Sokszor jutott vonaglásra. Most magunk hanyagoltuk, majd mások akarták elvenni. A köznépnek köszönhetjük megmaradását, mely családi tüzhelye mellett megtartotta. Már most hosszas gyermekségből kikelve, szép ifjává növekedett. Az utolsó 50 év alatt bámulatos haladást tett. Ehez ragaszkodjunk, s szüntelen többre míveljük. Nem azt teszi ez, hogy más és mivelt nyelveket megvessünk. Koránt sem. Ez éppen kábaság és veszélyes önhittség lenne. Sőt inkább azoknak is mívelése által mívelhetjük nyelvünket, s szaporíthatjuk tudományunkat. — Órizzük az enyészettől *nemzeti saját köntösünket is*. Az újabb idő eléggé helyre hozta azelőtti hibáinkat, kivéve, hogy nőink a milyen sietve vették fel a magyar öltönyt, szintoly hamar el is kezdették feledni. Ne divatért, hanem elvből, nemzetiségünk fenntartásáért ragaszkodjunk nemzeti viseletünkhöz. Soha többé úgy el ne feledkezzünk magunkról, hogy még innepeinken is németek- vagy francziáknak öltözzünk. Kicsinységnek

látszik ez a külsőség, de valóban fontos dolog. A mely nép saját köntösét megveti, az nyelvét, szokásait, egyéb sajátságait is könnyen feledi, s nemzetiségét enyészetre viszi; mint kis folyó tengerben, úgy oszlik szét az emberi nem nagy tömegében. Azonban ne ragaszkodjunk ugy ehez, hogy más viseletet minden esetben megrovandó honfiatlanságnak tartssunk. Ez már éppen túlzás, makacs különczködés lenne. Ezek fölött tartssuk fenn a mennyiben lehet, amaz Azsiából hozott ősi *vendég szeretetet* is, mely az emberi szeretet terjedésének egyik fő eszköze. Megritkult ugyan ez köztünk is a nyugoti népek nagy befolyása miatt, de nem holt ki még egészen. Ma is, főként a Székely népnél „Istené a szállás“ szokott szólásmóddal fogadtatik a szállást kereső idegen, jövevény kérése. Tárt kapuk jelölték századokon keresztül, s jelölik néhol ma is a vendég szeretetet egyebütt is nemzetünk fiai közt, nem csak barátok, rokonok, de külföldi utazók befogadására s szívélyes ellátására is, minek másutt példáját ritkán láthatni. Ne hagyjuk végképp kihalni ez ősi sajátságunkat. Nemzetiségünk szép koszorújából egy virágszál hervadna el ezzel. Sőt többre, nagyobbra is terjedett nemzetünk vendég szeretete. Egész népeket fogadott be országába, kik ősi honjukból behozattak ide, termékenyebb földre, vagy befogadtattak, elleneiktől üldöztetve, milyenek a szászok Erdélyben, németek és rácok Magyarhonban, örmények mind a kettőben. Egy kettő ezek közül, igaz hogy nem nyilvánított méltó hálát a jó tettért, több izben, a legválságosabb időkben, ellenségképp lépvén fel, de azért mégis nemzetünk vendégszeretete, semmit nem vezett becséből. Mi megtettük a teendőt, ők számoljanak a népek urának tetteikről. Mi ne szünjünk meg ezután is idegen népeket szeretni, ha szintén ily módon többé nem gyakorolhatjuk is a vendég szeretetet, saját nemzetünk hátrányára. — *Nyilt-*

szivűség, bátorság, vitézség hasonlóan nemzeti jellemünk közzé méltán soroztattak. Elismerték ezeket az idegen népek is. Legyünk ezután is nyíltszívűek, együgyűség, kérkedés, hiúság nélkül; bátrak a veszélyben, oktalanság, vakmerőség nélkül; vitézek, hazánk, királyunk óltalmában, kegyetlenség, vadság nélkül. Ekképp tartsuk meg s nemessítsük nemzeti sajátságainkat; s így szeretjük nemzetünket, hazánkat.

Szeretjük nemzetünket, ha érette minden áldozatra készek vagyunk. Ne gondoljuk atyámfiai, hogy már most mindjárt megmentetünk minden terhettől. Nem. Hordoznunk kell ezután is, s tán még többet. A különbség csak az, hogy az eddigieket idegenek tették ránk, s mind beljebb, meg beljebb súlyesztettek azok által minket; az ezutánikat pedig mi magunk, nemzeti törvényhozásunk által, teszszük magunkra a végett, hogy jobb meg jobb állapotra juthassunk. Nagy a különbség a kettő között. Könnyebb az utolsó, igaz, de mégis csak tehernek marad, melyet hordoznunk kell. Ezt pedig hordozzuk békével. Legyünk készek minden áldozatra, ha szükség, mint jó gyermekek az édes anyáért. — Sőt jöhet oly fordulata sorsunknak, hogy minden vagyonunkkal, vérünkkel, életünkkel kell áldozni a szeretet honért, a nemzetért. Hogy fergeteg készül itt keleten körülünk, mely minket is fenyeget királyunkkal együtt, vészes körébe sodrással, nem éppen bizonyos, de nagyon valószínű. Sőt hogy országunkból osztozni is akarnának, előre már hirdették. A szándék legalább meg van. Délről a szomszéd románok szeretnék magokhoz foglalni Magyarországot a Tiszáig; Északról az oroszok ugyan a Tiszáig; azért mert a déli részeken román, az északi részeken orosz köznép is lakik. Ily czélatokat már egy idő óta jelentgettek a napi lapok. Azért mondom, ne gondoljuk, hogy ezután már nem lesz terhünk. Sőt készen kell állni

minden áldozattal, hogy szükség esetében meg mentjük, s oltalmazzuk magunkat.

Szeretjük nemzetünket, ha szeretjük a velünk egy hazában élő nemzetiségeket is. Miként a verembe esett pardu-czot, a mese szerént, némelyek kövekkel, dorongokkal dobálták: úgy bántak velünk magyarokkal nyomorúságunk idején az egy honban lakó társ-nemzetek. S hát ezért bosszút álljunk-e? Nem. Mert a mi nemzetünkhöz a nemes lelkűség illik. Ez volt mindig tulajdona. Legyőzött ellene iránt mindig kiméletet tanusított. Feledte a megbántásokat. Nem. Mert nekünk, mint keresztyéneknek ez a parancsunk van: „áldjátok azokat kik titeket átkoztak; jól tegyetek azokkal, kik titeket gyűlöltek, imádkozzatok azokért, kik titeket kergették és háborgattak.“ Máté. 5: 44. Szeressük hát őket, mint ember feleinket, és mint velünk egyenjogú honfitársakat. Szeressük, s így legyőzzük a netalán bennök még irányunkban rejlő tartózkodást, idegenséget, vagy ellenszenvet, mert a szeretet mindent meggyőz. Szeressük, mert így őket lassanként végképp lefegyverezvén s megnyugtatóván, saját nyugalmunkat, jólétünket, boldogságunkat eszközöljük, magunkat szeretjük. Vessünk fátyolt a multakra. Felejtsük el minden tőlök vett sebeinket. — Ovakodjunk minden oly beszédektől, tényektől, tüntetésektől, melyekből azt gyaníthatnák nemzet-társaink, mintha mi őket kevesebbé becsülnők, mint illik nemzetnek nemzet-társait becsülni; mintha mi rajtok bosszút akarnánk állni. Semmiként haragra ne ingereljük, kapcsoljuk inkább magunkhoz, mert — mert a gonosz most is lesi az alkalmat, s keresi a szövetségeseket, kiknek segítségével a mi jó jelenben kezdődött, azt ismét megfojtsa.

Szeretjük végre nemzetünket, ha szeretjük koronás királyunkat. A magyar nép mindig monarchiai érzelmű volt. Belsőjéből szerette, tisztelte királyát, s minden áldozatra

kész volt érette. Királyság nélkül épp úgy nem tudna élni, mint a hal víz nélkül. Ez az ő eleme. Ismeretes volt erről mindig a magyar a világ előtt. De megkivánta, hogy királya legyen törvényes, koronázott király, és tartsa meg legelőbb a törvényt, mint annak legfőbb őre. Ugy nézte a királyt, mint atyát, a nemzetet mint gyermekeit, a törvényt, mint a kettőt egybe foglaló lelket. E politikai szentháromsághoz ragaszkodott mindég. Sem a király törvény nélkül, sem a törvény király nélkül soha nem volt elég neki. Szeressük mi is királyunkat, mint eleink. Szeressük azzal legelőbb is, miszerént szivünk teljéből ohajtsuk a nagy nap megérkezését, mikor királyunk a törvény lelkétől áthatva, megszenteltetve a nemzet ősi koronájával felékesíttessék, hogy teljes örömmel kiálthassa az egész magyar nemzet, mint hajdan Izrael népe: „Éljen a király!“ Szeressük azzal, hogy a mit ifjúságában, nemzetünk iránt ellenséges indulatu tanácsosok az ő nevében tettek ellenünk, azt ne tudjuk fel neki, sőt örökre feledjük el. Szeressük azzal, hogy a királyt illető hódolat, tisztelet és engedelmesség adóját, szivünk szerént, teljes mértékben adjuk meg. Szeressük azzal, hogy őt, felséges házát, birodalmát, minden ellenei ellen, minden tehetségünkkel, életünk odaadásával is készek legyünk védni és megtartani.

Áldjuk és háláljuk Istent, ker. hivek, hogy felhozta nemzetünk egére a jobb jövő reményének elősugarait oly hosszas sötétség után, s mondjuk még egyszer megilletődve „Dicsérünk téged, Ur Isten, mert meghallgattál és megszabadítottál minket.“

És hogy az örvendetes kezdetnek áldásos folyama lehessen, lelkesülve mondjuk és tegyük ezt is: „Kérünk Uram, tarts meg most! kérünk Uram adj jó előmenetelt most!“ Az az, hogy e kérésünket Isten meghallgassa s teljesítse, tegyük mi is a teendőt: szeressük nemzetünket,

honunkat, azzal, hogy viszálynak magunk közt helyet ne adjunk; munkás életet folytassunk; nevelő s tudományos intézeteinket, alsóbbakat és felsőbbeket, gyarapítsuk; nemzeti sajtóságainkat fenntartani és nemesíteni törekedjünk; minden áldozatra, honunk s nemzetünkért, készek legyünk; az egy honban élő külön nemzetiségeket kiméljük és becsüljük; koronás királyunkat szeressük és tiszteljük.

A minden kegyelmek és áldások Istene segíljen ezekre minket, kinek legyen dicséret, dicsőség, tisztesség és hála mindörökké —

A M E N.

